

Finansutskottets betänkande 2023/24:FiU3

Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om anslag för 2024 inom utgiftsområde 25, som uppgår till ca 174,3 miljarder kronor. Därmed avstyrker utskottet de alternativa budgetförslag som förts fram i motioner.

I betänkandet finns fyra särskilda yttranden (S, V, C, MP). Ledamöterna från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet avstår från ställningstagande när det gäller budgetbeslutet och redovisar i stället sina överväganden i särskilda yttranden.

Behandlade förslag

Proposition 2023/24:1 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Sex yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Budgetprocessen i riksdagen	4
Betänkandets disposition	5
Utskottets överväganden.....	6
Regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 25	6
Statens budget inom utgiftsområde 25	10
Särskilda yttranden	16
1. Statens budget inom utgiftsområde 25 (S).....	16
2. Statens budget inom utgiftsområde 25 (V)	17
3. Statens budget inom utgiftsområde 25 (C)	18
4. Statens budget inom utgiftsområde 25 (MP)	18
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	20
Propositionen	20
Motioner från allmänna motionstiden 2023/24	20
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens och motionärernas anslagsförslag	21

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Statens budget inom utgiftsområde 25

Anslagen för 2024

Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2024 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2023/24:1 utgiftsområde 25 punkt 1 och avslår motionerna

2023/24:2323 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V),

2023/24:2617 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 72,

2023/24:2640 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 75,

2023/24:2646 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 12,

2023/24:2665 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP) och

2023/24:2729 av Martin Ådahl m.fl. (C).

Stockholm den 14 december 2023

På finansutskottets vägnar

Edward Riedl

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Edward Riedl (M), Mikael Damberg (S)*, Oscar Sjöstedt (SD), Gunilla Carlsson (S)*, Dennis Dioukarev (SD), Jan Ericson (M), Ingela Nylund Watz (S)*, Charlotte Quensel (SD), Ida Drougge (M), Ali Esbati (V)*, Hans Eklind (KD), Martin Ådahl (C)*, David Perez (SD), Janine Alm Ericson (MP)*, Cecilia Rönn (L), Eva Lindh (S)* och Joakim Sandell (S)*.

* Avstår från ställningstagande, se särskilda yttranden.

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens budgetproposition 2023/24:1 i de delar som gäller utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner och sex motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2023/24. Regeringens förslag till riksdagsbeslut och motionsförslagen finns i bilaga 1. I bilaga 2 finns en sammanställning av regeringens förslag till anslag för 2024 samt de avvikelser från dessa som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet föreslår i sina respektive budgetmotioner.

Budgetprocessen i riksdagen

Rambeslutsprocessen

Budgetprocessen innebär bl.a. att riksdagen i ett första steg genom ett beslut fastställer en utgiftsram för varje utgiftsområde. Utgiftsramen anger det belopp som utgiftsområdets anslag högst får uppgå till (11 kap. 18 § tredje stycket riksdagsordningen).

Riksdagen har bifallit regeringens förslag och bestämt utgiftsramen för 2024 för utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner till 174 280 270 000 kronor (prop. 2023/24:1, bet. 2023/24:FiU1, rskr. 2023/24:47). I detta betänkande föreslår finansutskottet för riksdagen hur anslagen för utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ska fördelas inom utgiftsområdesramen. Riksdagens ställningstagande till anslag och bemyndiganden om ekonomiska åtaganden för utgiftsområdet ska göras genom ett enda beslut (11 kap. 18 § fjärde stycket riksdagsordningen).

Uppföljning av regeringens resultatredovisning

Enligt 10 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringen i budgetpropositionen lämna en redovisning av de resultat som har uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat.

I utskottens uppgifter ingår att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut (4 kap. 8 § regeringsformen). Som en del i utskottens uppföljning ingår att behandla den resultatinformation som regeringen presenterar. Riksdagen har beslutat om riktlinjer för bl.a. den löpande uppföljningen av regeringens resultatredovisning (framst. 2005/06:RS3, bet. 2005/06:KU21, rskr. 2005/06:333-335).

Utskottet har mot den bakgrunden gått igenom regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 25 i budgetpropositionen. Genomgången är ett underlag för utskottets behandling av budgetpropositionen och för den fortsatta mål- och resultatdialogen med regeringen.

Betänkandets disposition

Betänkandet har disponerats så att målet för utgiftsområdet och regeringens resultatredovisning behandlas först. I det avsnittet tar utskottet också upp det tillkännagivande som redovisas i budgetpropositionen inom utgiftsområde 25. Därefter behandlar utskottet de förslag i budgetpropositionen och de motionsförslag som gäller statens budget inom utgiftsområde 25.

Utskottets överväganden

Regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 25

Propositionen

Resultatredovisning

Riksdagen har beslutat att målet för utgiftsområdet är att skapa goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och regioner som bidrar till en effektiv kommunal verksamhet med hög kvalitet (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:FiU3, rskr. 2008/09:150).

Regeringens redovisning utgår från följande bedömningsgrunder:

- årets resultat
- intäktsutveckling
- kostnadsutveckling
- skuldsättning
- soliditet
- skillnader i resultat, kostnadsutveckling, skuldsättning och soliditet mellan kommuner respektive regioner
- utvecklingen av statens styrning av kommuner och regioner.

Regeringen bedömer att de indikatorer som används för att följa upp målet för utgiftsområdet sammantaget kan ge en bild av kommunsektorns ekonomiska ställning och förutsättningar. Flera av indikatorerna är vanligt förekommande som mått för bedömningen av god ekonomisk hushållning i kommuner och regioner.

Regeringen konstaterar att kommunsektorn redovisade ett sammantaget positivt resultat om 43 miljarder kronor 2022, vilket enligt regeringen är en fortsatt hög resultatnivå, även om det var lägre än 2021 då resultatet uppgick till 67 miljarder kronor. Kommunernas resultat uppgick till 34 miljarder kronor och regionernas till 9 miljarder kronor. Resultatet 2022 var högre än genomsnittet 2012–2021, som uppgick till knappt 29 miljarder kronor.

Kommunsektorns resultat som andel av skatteintäkter och generella statsbidrag uppgick till 4,1 procent 2022, vilket var lägre än 2021 då denna andel uppgick till 6,7 procent, men högre än genomsnittet för perioden 2012–2021 som uppgick till 3,3 procent. Kommunsektorns totala intäkter ökade med knappt 3 procent och uppgick till nästan 1 345 miljarder kronor 2022, där den övervägande delen, två tredjedelar, utgjordes av skatteintäkter. Med undantag för 2020 har skatteintäkterna utvecklats relativt starkt under flera år till följd av högkonjunkturen. År 2022 ökade skatteintäkterna med 6 procent, vilket var en högre ökningstakt än genomsnittet för den senaste femårsperioden, då ökningstakten var 4,1 procent.

Statsbidragen till kommunsektorn uppgick 2022 till sammantaget 293 miljarder kronor, varav 174 miljarder kronor gick till kommunerna och 119

miljarder kronor gick till regionerna. De generella statsbidragen, som de redovisas i den kommunala redovisningen, uppgick 2022 till drygt 210 miljarder kronor. I detta belopp ingår de generella statsbidragen som redovisas inom detta utgiftsområde samt vissa bidrag som i den statliga redovisningen anges som riktade bidrag, t.ex. bidraget för läkemedelsförmåner till regionerna som 2022 uppgick till nästan 34 miljarder kronor. År 2022 höjdes de generella statsbidragen med 3 miljarder kronor jämfört med 2021. De riktade statsbidragen som de redovisas i den kommunala redovisningen inom andra utgiftsområden uppgick till 83 miljarder kronor 2022, vilket är en minskning med 12 miljarder kronor jämfört med 2021.

Kommunsektorns totala kostnader uppgick till ca 1 302 miljarder kronor 2022, vilket var en ökning med knappt 5 procent jämfört med 2021. Ökningen var högre än genomsnittet för 2012–2021, som uppgick till 4,2 procent. Kostnadsökningarna var, till skillnad från förra året, betydligt högre i kommunerna än i regionerna. För kommunerna uppgick ökningen till 5,9 procent och för regionerna till 3,2 procent. Huvuddelen av kommunsektorns verksamhetskostnader är kostnader för pedagogisk verksamhet, omsorg samt hälso- och sjukvård. Kostnader för personal är den största enskilda kostnadsposten i välfärdsverksamheterna. Personalkostnaderna utgjorde 50 procent av kostnaderna 2022, vilket var något lägre än 2021.

Investeringstakten i kommunsektorn ökade 2022 och uppgick till totalt 107 miljarder kronor. Kommunernas investeringar uppgick till 83 miljarder kronor och regionernas investeringar uppgick till 24 miljarder kronor. Kommunsektorns investeringar ökade med drygt 11 procent jämfört med 2021, vilket kan jämföras med att investeringstakten 2012–2021 var 6 procent per år.

Kommunsektorns självfinansieringsgrad, dvs. hur stor andel av investeringarna som finansieras med egna medel, uppgick till 86 procent 2022. Det innebär att sektorn som helhet inte fullt ut finansierade investeringarna för 2022 med egna medel genom det utrymme som skapas via årets resultat och avskrivningar. Självfinansieringsgraden var lägre än 2021 men högre än genomsnittet för 2012–2021 som uppgick till 75 procent.

Den totala låneskulden uppgick till 460 miljarder kronor 2022, varav kommunerna stod för nästan 418 miljarder kronor och regionerna för drygt 42 miljarder kronor. Låneskulden minskade med 4,2 procent (20 miljarder kronor) jämfört med 2021. Den genomsnittliga ökningstakten 2012–2021 uppgick till nästan 12 procent. Kommunernas låneskuld fortsatte att öka, medan regionernas skuld minskade med 27 miljarder kronor.

Soliditeten fortsatte att stärkas för både kommunerna och regionerna och uppgick till 24 procent 2022 för sektorn som helhet. Den positiva förändringen var bl.a. en följd av det positiva resultatet och en minskning av pensionsåtaganden ingångna före 1998. Regionernas soliditet har stärkts mer än kommunernas den senaste tioårsperioden.

Kommunernas ekonomi har stärkts totalt sett, men det finns stora skillnader mellan kommuner och mellan regioner. Resultatet för 2022 var, liksom föregående år och genomsnittet för den senaste tioårsperioden, högst i

storstäder och storstadsnära kommuner och lägst i mindre städer eller tätorter och landsbygdskommuner. Skillnaderna i resultat mellan kommungrupperna var mindre 2022 än 2021 men större än de genomsnittliga resultaten under den senaste tioårsperioden.

Skattesatsen för kommunerna varierade 2022 mellan 16,90 och 23,80 kronor per 100 kronor. Skillnaden kan enligt regeringen delvis förklaras av olika ansvarsfördelning mellan kommuner och regionen i länen. Högst genomsnittlig skattesats har mindre städer eller tätorter och landsbygdskommuner, medan storstäder och storstadsnära kommuner har lägst genomsnittlig skattebas.

Statskontoret redovisar årligen en kartläggning av utvecklingen av den statliga styrningen av kommuner och regioner. Kartläggningen för 2022 visar enligt regeringen att utvecklingen av den statliga styrningen i stora delar följer samma mönster som tidigare år. Av rapporten framgår att statens styrning är omfattande och detaljerad och har ökat när det gäller både regelstyrning i form av lagar och förordningar och kunskapsstyrning, exempelvis genom rådgivning och vägledningar. Den statliga styrningen av regionerna är mer omfattande i dag än 2019, vilket till stor del beror på statens hantering av pandemin.

Under 2022 fanns 208 riktade statsbidrag till kommunsektorn. Antalet har legat på ungefär samma nivå sedan 2020, men bidragen är 14 fler än 2019.

Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

År 2022 var det tredje året i rad med en hög resultatnivå för kommunsektorn. De höga resultatnivåerna kan enligt regeringen till stor del förklaras av att skatteintäkterna blev högre än förväntat under pandemin, samtidigt som tillskotten i form av statsbidrag var stora. Måluppfyllelsen ur detta perspektiv var därmed god. Höga ekonomiska resultat är enligt regeringen dock inte ett mål i sig, utan det som är av betydelse är att den ekonomiska utvecklingen kan bidra till goda förutsättningar att tillhandhålla välfärd och annan kommunal service med hög kvalitet, på både kort och lång sikt.

Regeringen konstaterar att det finns skillnader i den ekonomiska situationen, t.ex. resultatnivåer och soliditet, mellan enskilda kommuner, mellan olika grupper av kommuner och mellan regioner. Det innebär inte nödvändigtvis att likvärdigheten i de ekonomiska förutsättningarna brister, utan det kan till viss del följa av den kommunala självstyrelsen. Stora, ökande eller systematiska skillnader över tid kan dock enligt regeringen vara en indikation på att de ekonomiska förutsättningarna inte är likvärdiga, och regeringen följer utvecklingen av skillnader mellan kommunernas och regionernas ekonomiska ställning.

Regeringen konstaterar också att skillnader kvarstår mellan grupper av kommuner och mellan enskilda kommuner när det gäller skattesatser. Liksom skillnader i resultatnivå och soliditet kan skillnader i skattesatser vara en indikation på att de ekonomiska förutsättningarna inte är likvärdiga, men

skillnaderna kan också enligt regeringen bero på andra faktorer, såsom effektivitet. Regeringen anser att bl.a. nyckeltal för produktivitet och effektivitet som redovisas av Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) indikerar att det finns utrymme för en fortsatt effektivisering inom de kommunala verksamheterna.

När det gäller den statliga styrningen konstaterar regeringen att Statskontorets analyser visar att den statliga styrningen av kommunsektorn fortfarande är omfattande och att kommuners och regioners strukturella förutsättningar behöver beaktas i styrningen. Regeringen bedömer att måluppfyllelsen inom utgiftsområdet skulle kunna stärkas när det gäller både effektivitet och kvalitet i den kommunala verksamheten, om steg tas för att utveckla den statliga styrningen av kommunsektorn, t.ex. genom att se över de riktade statsbidragen till kommunsektorn för att sänka antalet.

Redovisat tillkännagivande

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den ska återkomma till riksdagen med förslag om att inrätta nationella kvalitetskrav för de verksamheter som bedrivs inom välfärdens områden (bet. 2017/18:FiU44 punkt 2, rskr. 2017/18:357).

Regeringen beslutade 2018 om nationella målsättningar för höjda kunskapsresultat, förbättrad kvalitet i undervisningen och en ökad likvärdighet inom det svenska skolväsendet. Beslutet avsåg endast vissa skolformer. Under 2021 fick Skolverket i uppdrag att bl.a. föreslå nationella målsättningar, delmål och indikatorer för skolformer där sådana saknas och för fritidshemmet. I maj 2023 beslutade regeringen om nya nationella målsättningar, som anknyter till huvudmännens och rektorernas ansvar för att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete enligt skollagen.

I propositionen Skolans arbete med trygghet och studiero (prop. 2021/22:160) föreslogs ändringar i skollagen för att ge Skolinspektionen möjlighet att få vitesförelägganden utdömda i domstol vid brister i det systematiska kvalitetsarbetet. Riksdagen har beslutat i enlighet med förslagen i propositionen (bet. 2021/22:UbU28, rskr. 2021/22:364) och regeringen har därefter bemyndigat Skolverket att meddela föreskrifter om hur det systematiska kvalitetsarbetet enligt skollagen ska bedrivas i förskolan, förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan och fritidshemmet, gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Lag- och förordningsändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2022. Regeringen bedömer att tillkännagivandet därmed är tillgodosett i den del som rör skolväsendet. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Utskottets bedömning

Utskottet noterar att kommunsektorn som helhet har stärkt sin ekonomi under 2022 och att 2022 var det tredje året i rad med en hög resultatnivå för sektorn.

Samtidigt finns det stora skillnader mellan kommuner och mellan regioner. Resultaten har varit högst i storstäder och storstadsnära kommuner och lägst i mindre städer eller tätorter och landsbygdskommuner. Den genomsnittliga skattesatsen är lägst i storstäder och storstadsnära kommuner.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att stora, ökande eller systematiska skillnader i resultat över tid kan vara en indikation på att de ekonomiska förutsättningarna i kommunsektorn inte är likvärdiga, och utskottet välkomnar att regeringen följer utvecklingen när det gäller skillnader mellan kommunernas och regionernas ekonomiska ställning. Utskottet anser liksom regeringen att målpuffyllelsen inom utgiftsområdet skulle kunna stärkas om den statliga styrningen av kommunsektorn utvecklas, t.ex. genom att minska antalet riktade statsbidrag till kommunsektorn.

Avslutningsvis noterar utskottet de åtgärder regeringen har vidtagit för att tillgodose riksdagens tillkännagivande om att inrätta nationella kvalitetskrav för de verksamheter som bedrivs inom välfärdens områden. Utskottet delar regeringens bedömning att tillkännagivandet är tillgodosett i den del som rör skolväsendet men att tillkännagivandet inte är slutbehandlat.

Statens budget inom utgiftsområde 25

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt regeringens förslag. Motionärernas alternativa förslag till statens budget för 2024 inom utgiftsområde 25 avslås.

Jämför särskilt yttrande 1 (S), 2 (V), 3 (C) och 4 (MP).

Propositionen

Utgiftsområdet omfattar fem anslag: 1:1 Kommunalekonomisk utjämning, 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader, 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer, 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner och 1:5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner. Utgifterna inom utgiftsområdet föreslås sammantaget öka med ca 16 miljarder kronor 2024 jämfört med 2023. Det förklaras främst av förslag om ändrad nivå på de generella statsbidragen och av ett antal ekonomiska regleringar som föreslås till följd av förändrade uppgifter och förutsättningar som sammantaget ökar utgifterna inom utgiftsområdet.

Politikens inriktning

Regeringen bedömer att kommunsektorns inkomster kommer att utvecklas positivt under 2023–2026, även om ökningstakten bedöms bli svag 2024 till följd av ett försämrat läge på arbetsmarknaden. Inkomsterna från statsbidrag

minskar 2023 på grund av att vissa tillfälliga pandemirelaterade statsbidrag har upphört, men beräknas öka 2024 till följd av de tillskott som regeringen föreslår i budgetpropositionen. Till följd av den höga inflationen ökar dock kommunsektorns utgifter i snabbare takt än inkomsterna både 2023 och 2024. Regeringen bedömer att resultatet för kommunsektorn kommer att minska tydligt 2023 och bli svagt negativt 2024, men konstaterar också att det ekonomiska utgångsläget varit relativt starkt eftersom sektorn redovisat positiva resultat under flera år och många kommuner och regioner stärkt den långsiktiga finansiella ställningen.

De generella statsbidragen utgör en betydande del av den statliga finansieringen av kommunsektorn. Regeringen föreslår att de generella statsbidragen höjs med 10 miljarder kronor fr.o.m. 2024 för att minska behovet av kortsiktiga neddragningar i exempelvis vård, skola och omsorg och av breda skattehöjningar. Regeringen vill fördela medlen så att 7 miljarder kronor tillfaller kommunerna och 3 miljarder kronor tillfaller regionerna.

På längre sikt bedömer regeringen att intäkts- och kostnadsutvecklingen i kommunsektorns ekonomi i hög grad påverkas av den demografiska utvecklingen och av hur många som arbetar. De närmaste åren kommer antalet personer som är 80 år eller äldre att öka i hög takt, medan antalet barn prognostiseras minska och antalet personer i förvärvsarbetsålder bedöms öka svagt. Sammantaget bedöms kostnadstrycket på kommunsektorn öka. Regeringen anser att det är en viktig princip att varje generation ska finansiera sin egen välfärd och att kommuner och regioner behöver se till att kostnaden för dagens konsumtion inte vältras över på kommande generationer. Kommunsektorn behöver också fortsätta att utveckla sina verksamheter, t.ex. genom nya arbetssätt och digitalisering för att frigöra mänsklig kompetens för uppgifter som inte kan eller bör ersättas av digitala lösningar.

Regeringen konstaterar att den statliga styrningen av kommunsektorn enligt flera rapporter från Statskontoret skapar administration som kan vara betungande och inte alltid är anpassad efter kommunernas och regionernas förutsättningar. Regeringen bedömer att det finns ett fortsatt behov av att rikta statsbidrag till specifika områden men kommer att se över de riktade statsbidragen till kommunsektorn i syfte att minska dem till antalet.

Regeringen anser att sammanläggning av kommuner kan vara ett sätt att stärka kommuners kapacitet. En utredning ska i dialog med kommunerna undersöka intresset för frivilliga sammanläggningar och vid behov lämna förslag till statliga åtgärder. Regeringen ser behov av att bedriva ett långsiktigt arbete i syfte att främja framtida frivilliga kommunsammanläggningar, och utredningens förslag kan bidra i det arbetet.

1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar 167,9 miljarder kronor till anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning 2024. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner enligt lagen (2004:773) om

kommunalekonomisk utjämning. Anslaget får också användas som ett instrument för ekonomiska regleringar mellan staten och kommunsektorn.

Regeringen anser att de generella statsbidragen behöver förstärkas för att ge kommuner och regioner förbättrade ekonomiska förutsättningar. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning ökas med 10 miljarder kronor fr.o.m. 2024. Därutöver reglerar staten nivån på det generella statsbidraget till kommuner och regioner när uppgifter och ambitionsnivåer förändras. I budgetpropositionen föreslås att sektorn kompenseras enligt den kommunala finansieringsprincipen med sammanlagt ca 190 miljoner kronor 2024. Utöver detta tillkommer övriga ekonomiska regleringar och förändringar av tidigare beslutade och tidigare aviserade regleringar som sammantaget ökar anslaget med ca 5,8 miljarder kronor.

1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ca 5,7 miljarder kronor till anslaget 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader 2024. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner enligt lagen (2008:342) om utjämning av kostnader för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Statens utgifter för utjämningen av kostnader för verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS-kostnader) motsvaras av utjämningsavgiften som kommunerna betalar och som redovisas mot inkomsttitel 7121 Utjämningsavgift för LSS-kostnader. De båda beloppen bör stämma överens och prognosen för anslaget bör utgå från de senast tillgängliga uppgifterna om den beräknade utgiftsnivån i utjämningsystemet. Förslaget innebär en höjning av anslaget med ca 9 miljoner kronor jämfört med de medel som anvisats för 2023, inklusive beslut om ändringar i statens budget 2023 och förslag till ändringar i höständringsbudgeten för 2023. En ökning av anslaget bedöms som nödvändig för att utjämningsystemet för LSS-kostnader ska kunna upprätthållas.

1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ca 7,2 miljoner kronor till anslaget 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer 2024. Anslaget får användas för statsbidrag till två organisationer inom det kommunalekonomiska området, Rådet för kommunal redovisning (RKR) och Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). Anslaget får vidare användas till insatser för utveckling av statens styrning av kommuner och regioner.

Staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har som medlemmar i RKR genom avtal förbundit sig att stödja föreningens verksamhet ekonomiskt med 1,4 miljoner kronor vardera per år. RKR har ansökt om statligt bidrag för 2024 års verksamhet på 1,4 miljoner kronor. Staten och SKR har även i avtal förbundit sig att stödja RKA:s verksamhet ekonomiskt med högst 4,55 miljoner kronor årligen vardera. Från och med 2020 stöder staten

enligt ett tilläggsavtal föreningen med ytterligare 1,2 miljoner kronor årligen för föreningens arbete med att vidareutveckla möjligheterna att jämföra och analysera effektivitet och med att vara ett utökat stöd till kommuner och regioner för att arbeta med detta. RKA har ansökt om statligt bidrag med 5,75 miljoner kronor för 2024 års verksamhet.

1:4 Tillfälligt stöd för enskilda kommuner och regioner

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar 375 miljoner kronor till anslaget 1:4 Tillfälligt stöd för enskilda kommuner och regioner 2024. Anslaget får användas för utgifter avseende tillfälligt stöd till kommuner och regioner för att dessa ska nå en ekonomi i balans och på sikt en god ekonomisk hushållning.

För att enskilda kommuner och regioner ska få ansöka om det tillfälliga stödet krävs enligt förordningen (2021:820) om tillfälligt statsbidrag för kommunala åtgärder för en ekonomi i balans att de under 2020 hade en negativ soliditet, dvs. att skulderna var större än tillgångarna. Regeringen har beslutat att inrätta en delegation inom Kammarkollegiet för att hantera stödet. Enligt förordningen ska hälften av bidraget betalas ut i samband med att delegationen beslutar om bidrag, vilket skedde under 2022. Resterande medel betalas ut 2024, efter att slutredovisning kommit in och godkänts av delegationen.

1:5 Stöd till befolkningsmässigt mindre kommuner

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar 300 miljoner kronor till anslaget 1:5 Stöd till befolkningsmässigt mindre kommuner 2024. Anslaget får användas för utgifter för stöd till kommuner med särskilda utmaningar.

Syftet med anslaget är att motverka att de skillnader som finns mellan olika kommuner och kommungrupper, t.ex. i resultat och finansiell ställning, påverkar tillgången till god välfärd i hela landet. Stödet fördelas till de 70 kommuner som får störst bidrag per invånare från det kommunalekonomiska utjämningssystemet eller har färre än 9 000 invånare. Under 2022 och 2023 tilldelades medel till 90 kommuner. Dessa kommuner bedöms vara stödberättigade också 2024 och ytterligare 1 kommun tillkommer. När kretsen av stödberättigade kommuner utökas, minskas det belopp som betalas ut till respektive kommun.

Motionerna

Socialdemokraterna

I kommittémotion 2023/24:2646 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 12 föreslår motionärerna att anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning ska ökas med 6 miljarder kronor 2024 utöver vad regeringen föreslår. Höjningen av anslaget syftar till att stötta välfärden genom kostnadskrisen. Motionärerna anser att läget är särskilt allvarligt inom sjukvården och föreslår därför att medlen ska fördelas så att 5 miljarder kronor avsätts för regionerna och en miljard kronor avsätts för kommunerna.

Vidare föreslår motionärerna att en miljard kronor sätts av till ett nytt anslag, 99:1 Bidrag till kommuner för akuta insatser mot gängvåld. Syftet är att ge kommunerna resurser att omgående kunna sätta in lokala kristeam. Medlen ska användas till ett statsbidrag som går till hela landet, men vara särskilt viktade mot de kommuner som har utsatta områden. Detta förslag lämnas även i kommittémotion 2023/24:2617 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 72.

I kommittémotion 2023/24:2640 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 75 argumenterar motionärerna för att kommunerna måste tillföras mer resurser än vad regeringen föreslår för att de ska kunna fullgöra sitt brottsförebyggande uppdrag på ett bra sätt.

Vänsterpartiet

I kommittémotion 2023/24:2323 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) föreslår motionärerna att anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning ska ökas med ca 2,4 miljarder kronor 2024 utöver vad regeringen föreslår. Motionärerna föreslår att anslaget tillförs 20 miljarder kronor som en generell satsning för att kommunerna och regionerna ska kunna bibehålla personaltätheten inom välfärdens verksamheter, en miljard kronor för att stärka stödet till sjukvården i de mest glesbefolkade regionerna samt 350 miljoner kronor för att stärka socialtjänstens arbete med mäns våld mot kvinnor. Vidare reglerar motionärerna effekterna av förslag som påverkar det kommunala skatteunderlaget, vilket minskar utgifterna för anslaget.

Motionärerna föreslår också att det ska införas ett investeringsstöd för samhällsfastigheter på 1,8 miljarder kronor 2024.

Centerpartiet

I kommittémotion 2023/24:2729 av Martin Ådahl m.fl. (C) föreslår motionärerna att anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning ska ökas med ca 200 miljoner kronor 2024 utöver vad regeringen föreslår. Motionärerna föreslår att medlen på anslaget ska ökas med en miljard kronor för att stärka kommunsektorns ekonomi och möjliggöra för investeringar i en bättre välfärd. Samtidigt säger motionärerna nej till regeringens förslag om att storstadsområdena ska omfattas av reseavdraget, vilket medför att medlen på anslaget minskas med ca 800 miljoner kronor.

Miljöpartiet

I kommittémotion 2023/24:2665 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP) föreslår motionärerna att anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning ska ökas med ca 13,3 miljarder kronor 2024 utöver vad regeringen föreslår. Motionärerna menar att kommunsektorn behöver ytterligare medel och föreslår därför att 14 miljarder kronor tillförs i generella statsbidrag 2024. Vidare reglerar motionärerna effekterna av förslag som påverkar det kommunala skatteunderlaget, vilket minskar utgifterna för anslaget.

Utskottets ställningstagande

Den 29 november sa riksdagen ja till regeringens budgetförslag för 2024. Därmed beslutade riksdagen om ramar för de 27 utgiftsområdena. Ramen för utgiftsområde 25 fastställdes till 174,3 miljarder kronor för 2024. De förslag till anslag inom utgiftsområdet som är högre än den beslutade ramen kan inte bifallas vid behandlingen av utgiftsområdet. Utskottet noterar att Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet har anslagsförslag som är högre än den ram som riksdagen fastställt.

Utskottet konstaterar att kommunsektorns resultat bedöms minska tydligt 2023 och bli svagt negativt 2024, men att sektorn som helhet har visat positiva resultat under flera år och därmed har ett relativt starkt utgångsläge. Likt regeringen anser utskottet att kommunsektorns ekonomiska ställning behöver stärkas för att minska behovet av skattehöjningar och kortsiktiga neddragningar inom välfärden. Utskottet välkomnar därför regeringens föreslagna höjning av de generella statsbidragen.

I likhet med regeringen anser utskottet att intäkts- och kostnadsutvecklingen i kommunsektorns ekonomi i hög grad påverkas av den demografiska utvecklingen och av hur många som arbetar. Utskottet konstaterar att kostnadstrycket på kommunsektorn bedöms öka de närmsta åren till följd av den demografiska utvecklingen. Utskottet instämmer i regeringens inriktning att varje generation ska finansiera sin egen välfärd och att kommuner och regioner behöver se till att kostnaden för dagens konsumtion inte vältras över på kommande generationer. Samtidigt behöver kommunsektorn vidta åtgärder för att utveckla den egna verksamheten. Mänsklig kompetens kan frigöras genom att införa nya arbetssätt och öka digitaliseringen.

Avslutningsvis välkomnar utskottet regeringens ambition att förbättra den statliga styrningen av kommunsektorn genom att se över de riktade statsbidragen och främja framtida frivilliga kommunsammanläggningar. Med detta tillstyrker utskottet regeringens förslag till anslag inom utgiftsområde 25 och avstyrker samtliga motionsyrkanden.

Särskilda yttranden

1. Statens budget inom utgiftsområde 25 (S)

Mikael Damberg (S), Gunilla Carlsson (S), Ingela Nylund Watz (S), Eva Lindh (S) och Joakim Sandell (S) anför:

Riksdagen har genom sitt beslut den 29 november 2024 fastställt att de samlade utgifterna för utgiftsområde 25 inte får överstiga 174 280 270 000 kronor 2024 (bet. 2023/24:FiU1, rskr 2023/24:47). Eftersom Socialdemokraternas förslag till anslag inom utgiftsområdet ligger över den nivån kan vi inte reservera oss till förmån för detta förslag. Socialdemokraternas budgetalternativ bör ses som en helhet. Därför väljer vi att avstå från ställningstagande och lägger i stället fram ett särskilt yttrande om Socialdemokraternas politik inom utgiftsområde 25.

Socialdemokraternas förslag när det gäller statens budget finns i partimotion 2023/24:2654. Motionen behandlas i betänkande 2023/24:FiU1, och vårt samlade förslag framgår av reservation 1 i det betänkandet.

Sverige befinner sig i en historiskt osäker tid. De gängrelaterade skjutningarna blir fler och brutalare. Den säkerhetspolitiska situationen i vår omvärld är fortsatt allvarlig. Den nya ekonomiska verkligheten drabbar svenska hushåll med full kraft och svenska löntagare har fått se tio års reallöneökningar uttraderas till följd av kostnadskrisen. Sverigedemokraterna och regeringen har misslyckats med att ta kontroll över den ekonomiska krisen, säkerhetshotet och otryggheten i vårt land.

Socialdemokraterna visar att det finns ett politiskt alternativ som sätter vanligt folk i första rummet och att det är möjligt att bedriva en aktiv ekonomisk politik så att Sverige håller ihop i en svår tid. Allt handlar om prioriteringar. Genom att de som har det allra bäst ställt, och de företag som tjänar stora pengar på krisen, bidrar lite mer kan vi bygga vårt land starkare. Socialdemokraternas budgetförslag visar hur politiken kan ta sig an de samhällsproblem som kommer att präglade Sverige de närmaste åren. En handlingskraftig politik för att ta Sverige starkare ur lågkonjunkturen och få fart på bostadsbyggandet, för att stötta vanliga familjer under kostnadskrisen, för att öka investeringarna för fler jobb och högre tillväxt, för att säkra välfärden och för att fortsätta samhällets gemensamma kamp mot brottsligheten.

Socialdemokraternas budgetalternativ när det gäller utgiftsområde 25 innebär att de generella statsbidragen till kommunsektorn ökas med 6 miljarder kronor utöver regeringens förslag för att stötta välfärden genom kostnadskrisen. Läget är särskilt allvarligt inom sjukvården. Vi föreslår därför att tillskottet fördelas så att 5 miljarder kronor avsätts till regionerna och en miljard kronor avsätts till kommunerna. Vidare innebär förslaget att en miljard

kronor sätts av till ett riktat statsbidrag för att omgående ge kommunerna resurser att sätta in lokala kristeam för att motverka gängvåldet.

Sammantaget anvisar vi 7 000 000 000 kronor mer än regeringen till utgiftsområde 25 för 2024.

2. Statens budget inom utgiftsområde 25 (V)

Ali Esbati (V) anför:

Riksdagen har genom sitt beslut den 29 november 2024 fastställt att de samlade utgifterna för utgiftsområde 25 inte får överstiga 174 280 270 000 kronor 2024 (bet. 2023/24:FiU1, rskr 2023/24:47). Eftersom Vänsterpartiets förslag till anslag inom utgiftsområdet ligger över den nivån kan vi inte reservera oss till förmån för detta förslag. Vänsterpartiets budgetalternativ bör ses som en helhet. Därför väljer vi att avstå från ställningstagande och lägger i stället fram ett särskilt yttrande om Vänsterpartiets politik inom utgiftsområde 25.

Vänsterpartiets förslag när det gäller statens budget finns i partimotion 2023/24:2385. Motionen behandlas i betänkande 2023/24:FiU1, och vårt samlade förslag framgår av reservation 2 i det betänkandet.

Vi står inför en välfärdskollaps när varslen väller in över sjukhusen, äldreomsorgen är kroniskt underbemannad och lärarna får inte de resurser som behövs för att göra ett bra jobb i klassrummen. Istället för att se till att välfärden får resurser prioriterar regeringen och Sverigedemokraterna skattesänkningar för framför allt välbärgade.

När gängvåldet terroriserar vårt samhälle, med bombdåd och skjutningar, behövs en regering som kavlar upp ärmarna och satsar det som krävs på att sätta stopp för gängen. Som avsätter resurser till socialtjänsten för att se till att ungdomar på glid hamnar rätt, som satsar på skolan. Det är brottsbekämpning i praktiken, det har regeringen och Sverigedemokraterna visat sig oförmögna att genomföra.

Vänsterpartiet presenterar i sin budgetmotion en helt annan inriktning, en ny kurs för ett tryggare Sverige. Den ekonomiska politiken ska inriktas mot full sysselsättning och ekonomisk jämlikhet. Bördorna för de snabba prishöjningarna måste fördelas rättvist, med särskild hänsyn till de hushåll som har små marginaler. Bankernas och matjättarnas övervinster behöver strypas, de ska inte kunna göra vinster på hushållens bekostnad. Välfärdssektorn har under lång tid varit underfinansierad och håller nu på att vittra sönder helt. För att välfärden ska kunna fortsätta vara ett av samhällets grundfundament behövs resurser, så att den som behöver vård får det i tid, att den som är på väg in i gängkriminalitet kan stoppas och att den som är äldre kan få den stöd hen behöver i vardagen. Alla som söker sig till förskolan, sjukvården, skolan och äldreomsorgen behöver en god arbetsmiljö och goda arbetsvillkor. Det skapas genom satsningar, inte nedskärningar.

Vi prioriterar i vårt samlade budgetförslag att anvisa betydande resurser till välfärdssatsningar via generella statsbidrag. Vi prioriterar ett klimatomställningsarbete som kan ta oss till målet om nettonollutsläpp, inte i motsatt riktning. Våra välfärdssatsningar tillsammans med våra satsningar på klimatområdet påverkar i praktiken direkt eller indirekt alla utgiftsområden.

Vänsterpartiets budgetalternativ när det gäller utgiftsområde 25 innebär att de generella statsbidragen till kommunsektorn höjs med 20 miljarder kronor jämfört med regeringens förslag för att kommunerna och regionerna ska kunna bibehålla personaltätheten inom välfärdens verksamheter. Vidare sätter vi av en miljard kronor för att stärka sjukvården i de mest glesbefolkade regionerna och 350 miljoner kronor för att stärka socialtjänstens arbete med mäns våld mot kvinnor. Avslutningsvis justerar vi ned medlen inom utgiftsområdet genom ekonomiska regleringar till följd av andra budgetförslag som påverkar det kommunala skatteunderlaget.

Sammantaget anvisar vi 4 181 000 000 kronor mer än regeringen till utgiftsområde 25 för 2024.

3. Statens budget inom utgiftsområde 25 (C)

Martin Ådahl (C) anför:

Riksdagen har genom sitt beslut den 29 november 2024 fastställt att de samlade utgifterna för utgiftsområde 25 inte får överstiga 174 280 270 000 kronor 2024 (bet. 2023/24:FiU1, rskr 2023/24:47). Eftersom Centerpartiets förslag till anslag inom utgiftsområdet ligger över den nivån kan vi inte reservera oss till förmån för detta förslag. Centerpartiets budgetalternativ bör ses som en helhet. Därför väljer vi att avstå från ställningstagande och lägger i stället fram ett särskilt yttrande om Centerpartiets politik inom utgiftsområde 25.

Centerpartiets förslag när det gäller statens budget finns i partimotion 2023/24:2733. Motionen behandlas i betänkande 2023/24:FiU1, och vårt samlade förslag framgår av reservation 3 i det betänkandet.

Centerpartiets budgetalternativ när det gäller utgiftsområde 25 innebär att de generella statsbidragen till kommunsektorn höjs med en miljard kronor jämfört med regeringens förslag för att stärka kommunsektorns ekonomi och möjliggöra investeringar i en bättre välfärd. Centerpartiet säger nej till regeringens förslag om att storstadsområdena ska omfattas av reseavdraget, vilket medför att medlen på anslaget minskas med ca 800 miljoner kronor.

Sammantaget anvisar vi 199 000 000 kronor mer än regeringen till utgiftsområde 25 för 2024.

4. Statens budget inom utgiftsområde 25 (MP)

Janine Alm Ericson (MP) anför:

Riksdagen har genom sitt beslut den 29 november 2024 fastställt att de samlade utgifterna för utgiftsområde 25 inte får överstiga 174 280 270 000

kronor 2024 (bet. 2023/24:FiU1, rskr 2023/24:47). Eftersom Miljöpartiets förslag till anslag inom utgiftsområdet ligger över den nivå kan vi inte reservera oss till förmån för detta förslag. Miljöpartiets budgetalternativ bör ses som en helhet. Därför väljer vi att avstå från ställningstagande och lägger i stället fram ett särskilt yttrande om Miljöpartiets politik inom utgiftsområde 25.

Miljöpartiets förslag när det gäller statens budget finns i partimotion 2023/24:2689. Motionen behandlas i betänkande 2023/24:FiU1, och vårt samlade förslag framgår av reservation 4 i det betänkandet.

Miljöpartiets budgetalternativ när det gäller utgiftsområde 25 innebär att de generella statsbidragen till kommunsektorn höjs med 14 miljarder kronor jämfört med regeringens förslag. Vidare reglerar vi effekterna av förslag som påverkar det kommunala skatteunderlaget, vilket minskar utgifterna inom utgiftsområde 25.

Sammantaget anvisar vi 13 327 000 000 kronor mer än regeringen till utgiftsområde 25 för 2024.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2023/24:1 Budgetpropositionen för 2024 utgiftsområde 25:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2024 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt tabell 1.1.

Motioner från allmänna motionstiden 2023/24

2023/24:2323 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V):

Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt förslaget i tabell 1 i motionen.

2023/24:2617 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S):

72. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att stoppa gängvåldet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2640 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S):

75. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lagstadgat brottsförebyggande ansvar för kommunerna och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2646 av Mikael Damberg m.fl. (S):

12. Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt förslaget i tabell 1 i motionen.

2023/24:2665 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP):

Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt tabell 1 i motionen.

2023/24:2729 av Martin Ådahl m.fl. (C):

Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt förslaget i tabellen i motionen.

BILAGA 2

Regeringens och motionärernas anslagsförslag

Anslag för 2024 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Tusental kronor

Anslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen				
		S	V	C	MP	
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	167 870 852	6 000 000	2 381 000	199 000	13 327 000	
1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	5 727 268	±0	±0	±0	±0	
1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7 150	±0	±0	±0	±0	
1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner	375 000	±0	±0	±0	±0	
1:5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner	300 000	±0	±0	±0	±0	
<i>Förslag till anslag utöver regeringens förslag</i>						
99:1 Bidrag till kommuner för akuta insatser mot gängvåld	±0	1 000 000	±0	±0	±0	
99:2 Investeringsstöd sambandsfastigheter	±0	±0	1 800 000	±0	±0	
Summa för utgiftsområdet	174 280 270	7 000 000	4 181 000	199 000	13 327 000	